

BEHIND THE
ILLUSION

"การเมือง ความยุติธรรม ความเหลื่อมล้ำ
และการฉ้อฉลเชิงอำนาจในระบอบประยุทธ์"

สฤณี อาชวานันทกุล
เขียน

Behind the Illusion

ระบอบลวงตา

Behind the Illusion

ระบอบลวงตา

สฤณี อาชวานันทกุล

กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน 2564

Behind the Illusion ระบอบลวงตา • สฤณี อาชวานันทกุล

พิมพ์ครั้งแรก : สำนักพิมพ์มติชน, พฤศจิกายน 2564

ราคา 360 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

สฤณี อาชวานันทกุล. Behind the Illusion ระบอบลวงตา.
กรุงเทพฯ : มติชน, 2564. 376 หน้า.

1. ไทย--การเมืองและการปกครอง. 2. รัฐประหาร--ไทย. I. ชื่อเรื่อง.
320.9593

ISBN 978 - 974 - 02 - 1764 - 0

สำนักพิมพ์มติชน | www.matichonbook.com

ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คคะนาท, สุพจน์ แจ่มเร็ว, สุชาติ ศรีสวรรณ,
ไพรัตน์ พงศ์พานิชย์, นงนุช สิงห์เดชะ

ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : มณฑล ประภากรเกียรติ

รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : รุจิรัตน์ ทิมวัฒน์, สุภาชัย สุชาติสุธาธรรม

บรรณาธิการบริหาร : สุลักษณ์ บุญปาน • หัวหน้ากองบรรณาธิการ : ชนมน วังทิพย์

บรรณาธิการเล่ม : ปกรณ์เกียรติ ดีใจจนวานิช • พิสูจน์อักษร : เมตตา จันทร์หอม

กราฟิกเลย์เอาต์ : อรอนงค์ อินทรอุดม • ศิลปกรรม : ณัฐชญาภรณ์ บุญมี

ออกแบบปก : เฉลิมพันธ์ุ ปัญญาพิริย • ประชาสัมพันธ์ : ภัมพ์ ฐารัตน์, ณัชชา เขียววก

จัดทำโดย : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 1235 โทรสาร 0-2589-5818

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชน 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2000, 2108 โทรสาร 0-2591-9013

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานดี จำกัด (ในเครือมติชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3358-3360 โทรสาร 0-2591-9012

Matichon Publishing House a division of Matichon Public Co., Ltd.

12 Tethsabannaruean Rd., Prachanivate 1, Chatuchak, Bangkok 10900 Thailand

ในกรณีที่มีหนังสือมีข้อผิดพลาดจากการพิมพ์ เช่น หน้าขาดหาย หน้าซ้ำ หน้าสลับ เข้าเล่มกลับหัว

กรุณาติดต่อมาที่ email: matichonbook.sales@gmail.com

หรือ inbox matichonbook เพื่อขอเปลี่ยนแปลงใหม่

หากท่านต้องการสั่งซื้อหนังสือเล่มนี้จำนวนมากในราคาพิเศษ

โปรดติดต่อโดยตรงที่ บริษัทงานดี จำกัด โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3353 โทรสาร 0-2591-9012

ฝ่าย MATCHON PREMIUM PRINT : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) รับผิดชอบสั่งพิมพ์ทุกประเภท

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2419, 2424 Email: print.matichon@gmail.com

สารบัญ

คำนำสำนักพิมพ์	8
คำนำผู้เขียน	10
ม่านมายาประชาธิปไตย	19
“รัฐประหารที่เป็นประชาธิปไตย” มีจริงหรือ?	21
“การซื้อเสียง” ปีศาจร้ายที่เรารู้จักน้อยไป?	29
ความจำเป็นของ “ความเป็นประชาธิปไตย” ในการปฏิรูป	37
สูญเสียไปเท่าไรกับคำว่า “ความมั่นคงแห่งชาติ”	45
เมื่อกฎหมายไม่เท่ากับความยุติธรรม	55
“กฎหมาย” ≠ “ความยุติธรรม”	57
จบบ้าง/เฮตสปีช/บูลลี่/บังคับ	
กับสิทธิเสรีภาพการแสดงออก	65
ราคาของภาวะไร้หลักนิติรัฐ และแรงจูงใจของตุลาการ	83
เสรีภาพไม่ใช่ราคาเดียวที่ต้องจ่ายในการเซ็นเซอร์	123
โลกของความเหลื่อมล้ำ	131
การแข่งขันที่ยิ่งใหญ่ ต้องมาพร้อมกับ	
ความเป็นธรรมที่ใหญ่ยิ่ง	133

ใครบอกว่า “การพัฒนาเศรษฐกิจ” แยกจาก	
“สถาบันทางการเมือง” ได้	147
การโอบอุ้มคนทั้งสังคม ไม่มีที่ทางในยุครวมอำนาจ	155
โซ่ตรวนที่เรียกว่า “ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี”	163
ประชานิยม-ประชารัฐ ผาแฝดที่น่ารักไม่เท่ากัน	179
Poor Economics: เข้าใจเศรษฐศาสตร์ความจน	207
ราคาที่ต้องจ่ายของการทุจริตคอร์รัปชัน	217
สังคมไทย ใต้ “ระบอบประยุทธ์”	225
“การฉ้อฉลเชิงอำนาจ” (1):	
เมื่อกลไกต้านคอร์รัปชันถูกบั่นทอน	227
“การฉ้อฉลเชิงอำนาจ” (2):	
สงครามจิตวิทยากับประชาชน	241
“การฉ้อฉลเชิงอำนาจ” (3):	
นัยของคำวินิจฉัยคดี “บ้านพักหลวง”	257
“การฉ้อฉลเชิงอำนาจ” (4):	
การเถลิงอำนาจทางเศรษฐกิจ	269
“การฉ้อฉลเชิงอำนาจ” (5):	
มหากาพย์รถไฟฟ้า	279
“การฉ้อฉลเชิงอำนาจ” (6):	
มหกรรม “กินรวบ” โรงไฟฟ้า	289
“การฉ้อฉลเชิงอำนาจ” (7):	
เมื่อ “โรงไฟฟ้าขยะ” ถูกเสกเป็นธุรกิจเทวดา	303
“การฉ้อฉลเชิงอำนาจ” (8):	
การพัฒนาที่(ไม่น่าจะ)ยั่งยืน ณ จะนะ	317

“การฉ้อฉลเชิงอำนาจ” (9):	
เยียวยาทะเลลูฟา และมหากาพย์การผูกขาดดิวิตตีฟรี	331
“การฉ้อฉลเชิงอำนาจ” (10):	
“เหนือตลาดแต่ไม่ผูกขาด” และความหน่อมแน้ม ของ กษค.	343
<i>บทส่งท้าย</i>	361

คำนำสำนักพิมพ์

หลายปีก่อน คนไทยจำนวนหนึ่งเลือก “การรัฐประหาร” เป็นทางออกวิกฤตการณ์เมือง โดยเชื่อว่าองค์กรเปี่ยม “คุณธรรม” อย่างกองทัพจะปิด กวาด เช็ด ถู บ้านเมืองจนสะอาด และนำความสงบเรียบร้อยมาสู่คนในชาติ

หลังการรัฐประหาร 2557 คนไทยเริ่มจ่ายราคาค่างวดเป็นค่าเสียโอกาส ค่าโง่ ค่าเสรีภาพ ค่าประชาธิปไตย และปลอบใจตัวเองว่าเดี๋ยวมันก็ผ่านไป

จนระยะหลังมานี้ หลายคนจึงรู้ว่าได้ผ่อนส่ง “การรัฐประหาร” ไปไม่น้อยเสียแล้ว และราคาที่จ่ายไปก็มากเกินไป

เหตุใดคนไทยจึงยอมจ่าย หรือที่จริงมีอะไรลวงตาสังคมไทยอยู่

Behind the Illusion ระบอบลวงตา หนังสือรวมบทความของสฤณี อาชวานันทกุล เล่มนี้ จะเผยให้เห็น “ภาพลวงตา” ที่มีเพียงแต่พรางตาคนไทยบางกลุ่ม แต่ยังพรัวเลือนมนต์ทัศน์ของสังคมให้เห็นว่า ระบอบเผด็จการไทย “อย่างน้อยก็ชั่วร้ายน้อยกว่า” (lesser evil) จนกลายเป็นเหตุผลในการยอมทน ยอมเจ็บ ยอมจ่าย ของคนไทยในระบอบประยุทธ์ นอกจากนี้ยังแจ่มแจ้งให้เห็นว่าที่ผ่านมาเรา ได้จ่ายค่าเสียหายเป็นอะไรไปแล้วบ้าง สำหรับการ “รัฐประหาร” เป็นต้นว่า “ไซตรวนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี” “การปฏิรูปที่ไม่เป็นประชาธิปไตย” “การทุจริตคอร์รัปชัน” “ชั้นกว่าของตุลาการภิวัตน์” หรือกระทั่ง “การฉ้อฉลเชิงอำนาจของระบอบประยุทธ์”

ค่าเสียหายที่เราจ่ายไปก่อนหน้านี้เป็นเพียงเงินต้นเท่านั้น คนรุ่นถัดไปยังคงต้องแบกรับภาระในการผ่อนจ่ายราคาของ “การรัฐประหาร” ไปอีกหลายปี

ท้ายสุด หนังสือเล่มนี้เสมือนยาหยอดตาแก้อาการตาบอดการเมืองอันเป็นโรคประจำถิ่นของระบอบลวงตา และไม่เพียงแต่ช่วยให้อาการทุเลาลงเท่านั้น แต่ยังเสริมให้มีกรอบการมองการเมือง ความยุติธรรม ความเหลื่อมล้ำ การฉ้อฉลเชิงอำนาจ ได้หลากหลายยิ่งขึ้น และเป็นดวงตาที่จะไม่หลงอยู่ในวังวนของระบอบลวงตาอีก

สำนักพิมพ์มติชน

คำนำผู้เขียน

หนังสือเล่มนี้รวบรวมและเรียบเรียงจากบทความและปาฐกถาต่างกรรมต่างวาระของผู้เขียน ระหว่างปี 2557-2564

ในห้วงยามที่ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้การปกครองของทหารสืบเนื่องตั้งแต่รัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ต่อเนื่องเป็นรัฐบาลที่นำโดยหัวหน้าคสช. ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562 ซึ่งจัดขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พ.ศ. 2560

รัฐธรรมนูญที่ผู้สังเกตการณ์จำนวนมากพยายามอธิบายว่าเขียนขึ้นเพื่อ “สืบทอดอำนาจ” ของ คสช. อย่างชัดเจน ผ่านกลไกต่างๆ อาทิ การให้อำนาจสมาชิกวุฒิสภา 250 คน ที่มาจากการแต่งตั้งของ คสช. ทั้งหมด มีสิทธิโหวตเลือกนายกรัฐมนตรี มีอำนาจแต่งตั้งสมาชิกองค์กรอิสระ และคุม “ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี”

ประเทศไทยตกอยู่ในการปกครองของคนกลุ่มเดิม นับจาก

รัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 ล่วงเลยจนเกิดวิกฤตการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ต่อเนื่องตั้งแต่ต้นปี 2563 เป็นต้นมา

ภายในเวลาเพียง 1 ปีครึ่ง ประเทศที่เคยได้ชื่อว่ารับมือกับโควิด-19 ดีเป็นอันดับต้นๆ ของโลกในปี 2563 (แม้ว่าความสำเร็จทางสาธารณสุขจะต้องแลกมาด้วยการจ่ายต้นทุนราคาแพงทางเศรษฐกิจ) กลายเป็นประเทศอันดับท้ายตาราง ในดัชนีการฟื้นตัวจากโควิด-19 จากการจัดอันดับของสำนักข่าวระดับโลกอย่าง Nikkei และ Bloomberg

มีเหตุการณ์สำคัญๆ เกิดขึ้นมากมายในช่วงเวลากว่า 7 ปี นับจากรัฐประหาร 2557 หลายเหตุการณ์จุดประกายให้ผู้เขียนเขียนบทความสะท้อนความเห็นของตัวเองต่อสิ่งที่เกิดขึ้น

วันนี้เมื่อมองย้อนกลับไป ผู้เขียนเห็นว่าไม่มีเรื่องใดที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยให้ก้าวไปข้างหน้า เท่ากับการช่วยกันอธิบายความเลวร้ายของระบอบอำนาจนิยม (ซึ่งผู้เขียนอธิบายในหนังสือเล่มนี้ว่า สมควรเรียกว่า “ฟาสซิสต์”) ที่ครองอำนาจอยู่ปัจจุบัน ให้สังคมไทยบรรลุ “ฉันทามติ” ว่า ระบอบนี้ไม่มีวันนำพาประเทศไปสู่ความเจริญได้ เนื่องจากมุ่งสืบทอดอำนาจของคนกลุ่มน้อยมากกว่ากระจายความเจริญให้กับคนทั้งประเทศ อีกทั้งยังมีโลกทัศน์และทัศนคติที่คับแคบและล้าหลัง ราวกับยังติดอยู่ในสมัยสงครามเย็นเมื่อครึ่งก่อนศตวรรษที่แล้ว

ทว่าสังคมไทยในปัจจุบันเปลี่ยนไปแล้วแทบทุกมิติเมื่อเทียบกับสังคมไทยสมัยสงครามเย็น ประเทศไทยไม่ได้กำลังต่อสู้อยู่กับ

สิ่งที่มองว่าเป็น “ภัยคุกคามของชาติ” อย่างลัทธิคอมมิวนิสต์อีกต่อไป “การพัฒนาที่ยั่งยืน” หรือ sustainable development กำลังกลายเป็นกระแสโลกอย่างเข้มข้น ตามความรุนแรงของการทำลายสิ่งแวดล้อมและภาวะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (climate change) และรัฐวันนี้ก็ไม่สามารถผูกขาดความจริงด้วยการควบคุมสื่อ โฆษณาชวนเชื่อ และสื่อสารทางเดียวได้อีกต่อไป เพราะโลกออนไลน์ได้กลายเป็นโลกที่ประชาชนสามารถมาแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสารและความคิดเห็นกันอย่างเสรี แม้รัฐจะมีความพยายามปิดกันเป็นระยะๆ

ผู้เขียนเชื่อว่า การแสวงหา “ฉันทามติใหม่” ในสังคมไทยที่จำเป็นต่อการออกจากกับดักของระบอบอำนาจนิยมปัจจุบันนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ การมองให้เห็น “การฉ้อฉลเชิงอำนาจ” ที่เลวร้ายกว่าคอร์รัปชันเชิงนโยบายในอดีต และมองให้ทะลุ “มายาคติ” บางประการ มายาคติที่ครั้งหนึ่งในอดีตอาจเคยเป็นข้อเท็จจริง หรือเราเชื่อว่าจริงเพราะไม่เคยได้ข้อสรุปที่ชัดเจน แต่วันนี้เรารู้แล้วว่าไม่จริง

ไม่ว่าคนไทยแต่ละคนจะมีความคิดและความเชื่อแตกต่างกันเพียงใด ผู้เขียนเห็นว่า การถอดรื้อมายาคติและมองเห็นอันตรายของระบอบอำนาจนิยมก็เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการหาทางออกจากระบอบนี้

ตราบดที่เรายังปล่อยให้การฉ้อฉลเชิงอำนาจในรูปแบบต่างๆ ดำเนินต่อไป และติดกับดักมายาคติที่เป็นอันตรายต่อการพัฒนาสังคมแบบประชาธิปไตย และเศรษฐกิจแบบฐานกว้างที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ตราบนั้นก็ยากที่สังคมเศรษฐกิจไทยจะก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศในปัจจุบัน

ผู้เขียนหวังว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นส่วนเล็กๆ ที่ช่วยฉายภาพมายาคติและการฉ้อฉลเชิงอำนาจใน “ระบอบประยุทธ์” และแนะนำทางเลือกที่น่าสนใจในการพัฒนาสังคม

ทางเลือกที่เราเคยมีและควรมี แต่วันนี้ถูกบดบังหรือบีบคั้นให้เข้าใจผิดว่าเราไม่มีทางเลือกอื่น

ผู้เขียนขอขอบคุณสำนักพิมพ์มติชน ที่ได้ให้เกียรติตีพิมพ์หนังสือเล่มนี้ ขอขอบคุณคุณปกรณ์เกียรติ ติโรจนวานิช บรรณาธิการเล่ม สำหรับการเรียบเรียงและขัดเกลาด้านฉบับ ตลอดจนให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุง

ขอให้ทุกท่านมีความสุขกับการอ่าน และการเฝ้ามองถึงอนาคตที่ดี

สฤณี อาชวานันทกุล

กันยายน 2564

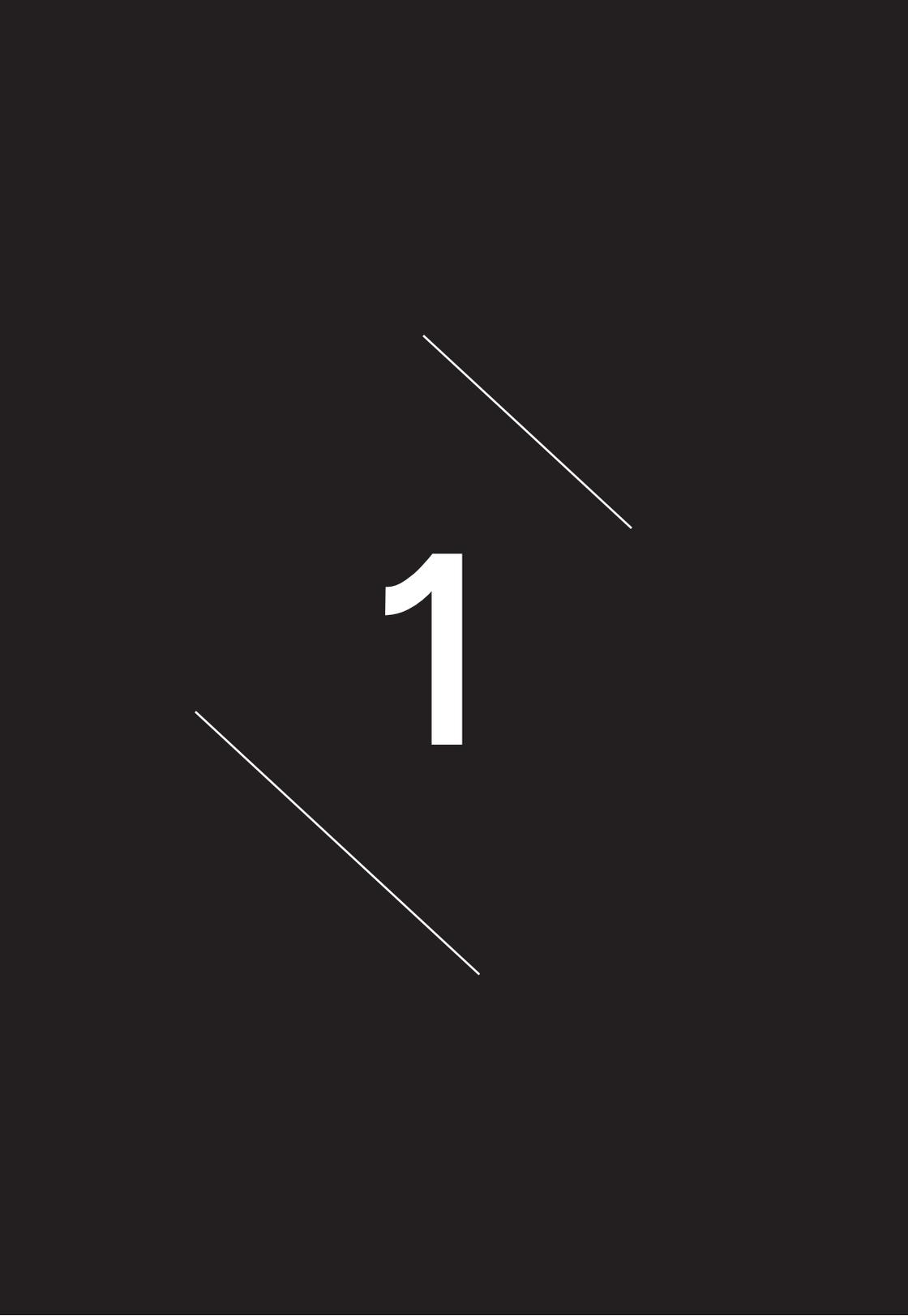
เดือนครบรอบ 15 ปี รัฐประหารครั้งที่ 12 ในประวัติศาสตร์ไทย

Behind the Illusion

ฟาสซิสต์ทำอะไรบ้างเมื่อได้อำนาจรัฐมาแล้ว
แพ็คเกจนี้เล่าอย่างน่าสนใจถึงความแตกต่างระหว่าง
ระบอบมุสลิมินีกับระบอบฮิตเลอร์ ฟาสซิสต์เยอรมัน
ใช้วิธีสร้างโครงสร้างใหม่ขึ้นมาเพื่อทำงานคู่ขนานไป
กับกลไกเดิมของรัฐ ส่วนฟาสซิสต์อิตาลีอาศัยระบบ
ราชการดั้งเดิม ปัญหาที่ทั้ง 2 กลุ่มเผชิญก็คือสมาชิก
พรรคสายหัวรุนแรงที่ไม่อยากได้แค่ระบอบอำนาจ
นิยมเหมือนในอดีต แต่อยาก “ปฏิวัติถึงรากถึงโคน”
เพื่อรักษาอำนาจของระบอบฟาสซิสต์ไว้ตลอดไป

Behind the Illusion

ระบอบลวงตา

1

ม่านมายาประชาธิปไตย

- 、 “รัฐประหารที่เป็นประชาธิปไตย” มีจริงหรือ?
- 、 “การซื้อเสียง” ปีศาจร้ายที่เรา รู้จักน้อยไป?
- 、 ความจำเป็นของ “ความเป็นประชาธิปไตย” ในการปฏิรูป
- 、 สูญเสียไปเท่าไรกับคำว่า “ความมั่นคงแห่งชาติ”

“รัฐประหารที่เป็นประชาธิปไตย” มีจริงหรือ?

ตลอดระยะเวลา 5 ปีที่คั่นกลางระหว่างการรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 ถึงวันเลือกตั้งทั่วไปในปี 2562 ท่ามกลางเสียงสนับสนุนคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ยังมีอยู่ไม่น้อย (แต่นับเป็นจำนวนเท่าไรไม่อาจรู้ได้แน่ชัด เพราะสื่อไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ภายใต้คำสั่งเซ็นเซอร์ต่างๆ นานา และการบังคับใช้กฎอัยการศึกของ คสช. ผลโพลล์สำรวจความเห็นต่อ คสช. หลายสำนักจึงน่าสงสัยมากกว่าน่าสนใจ โดยเฉพาะวิธีสุ่มตัวอย่างสำรวจ) นักวิชาการและผู้มีอิทธิพลทางความคิดจำนวนไม่น้อยที่สนับสนุนรัฐประหาร 2557 พยายามอธิบายว่า คนไทยควร “อดทน” และ “ให้เวลา” กับ คสช. เพราะรัฐประหารครั้งนี้อาจนำไปสู่ “ประชาธิปไตยสมบูรณ์” ตามที่หัวหน้า คสช. ควบตำแหน่งนายกฯ คนใหม่ได้เคยลั่นวาจาไว้หลายครั้งหลายครา

บทความวิชาการที่มักจะถูกหยิบยกขึ้นมาอ้างเป็น “หลักฐาน” ว่ารัฐประหารครั้งล่าสุดนี้ “เป็นประชาธิปไตย” คือ “The Democratic

Coup d'État” เขียนโดย โอซาน โอ. วารอล (Ozan O. Varol) ศาสตราจารย์ด้านกฎหมาย จากมหาวิทยาลัยลูวิสแอนดส์คลาร์ก สหรัฐอเมริกา ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ *Harvard International Law Review* ในปี 2555

ในบทความชิ้นนี้ วารอลเสนอว่า รัฐประหารอาจไม่ทำลายประชาธิปไตยโดยอัตโนมัติแบบที่นักวิชาการหลายคนเชื่อก็ได้ แต่จะต้องดูเงื่อนไขแวดล้อมตอนเกิดรัฐประหารและผลพวงที่เกิดขึ้น หลังจากนั้น จึงจะสรุปได้ว่า รัฐประหาร “ทำลาย” ประชาธิปไตย หรือ “สร้างเสริม” ประชาธิปไตยให้แข็งแกร่งกว่าเดิมกันแน่

วารอลแบ่งรัฐประหารออกเป็น 2 แบบ แบบแรกคือ “รุ่นเก่า” มีลักษณะตรงกันกับรัฐประหารที่นักวิชาการส่วนใหญ่เข้าใจ คือการโค่นอำนาจรัฐเพื่อยึดอำนาจมาเป็นของตัวเอง ไม่สนใจประชาชน แต่ในแบบที่ 2 นั้นคือ “รุ่นใหม่” ซึ่งเกิดหลังยุคสงครามเย็น (หลังทศวรรษ 1990) วารอลพบว่าร้อยละ 74 เป็นรัฐประหารที่เขาเรียกว่า “เป็นประชาธิปไตย” (The Democratic Coup d'État) ซึ่งไม่ได้ทำให้ประชาธิปไตยถดถอยเหมือนกับรัฐประหารรุ่นเก่า สามารถปูทางไปสู่รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างราบรื่นภายในเวลา 5 ปี

เนื้อหาส่วนสำคัญในงานของวารอลชิ้นนี้ประมวลมาจากการสังเกตการณ์รัฐประหารและผลพวงของมันในประเทศอียิปต์ ปี 2554 เมื่อเกิดปรากฏการณ์ “อาหรับสปริง” ที่ประชาชนลุกฮือขึ้นโค่นล้มผู้นำเผด็จการ นอกจากนี้ วารอลยังอ้างถึงรัฐประหารในตุรกี ปี 2503 และในโปรตุเกส ปี 2517 ว่า ทั้ง 3 กรณีล้วนแต่เข้าข่าย

“รัฐประหารที่เป็นประชาธิปไตย” ในมุมมองของเขา

ลักษณะของ “รัฐประหารที่เป็นประชาธิปไตย” มีอะไรบ้าง วารอลสรุปว่ามีอยู่ 7 ข้อด้วยกัน เรียงตามลำดับความสำคัญได้ดังต่อไปนี้

ข้อแรก รัฐประหารที่เกิดขึ้นจะต้องมุ่งโค่นล้มระบอบเผด็จการ (totalitarian) หรือระบอบที่ผู้ปกครองใช้อำนาจแบบเบ็ดเสร็จ (authoritarian) ซึ่งไม่เปิดโอกาสให้มีความหลากหลายทางการเมือง ข้อนี้วารอลขยายความว่า

“รัฐประหารใดๆ ก็ตามที่โค่นล้มรัฐบาลที่ไม่ใช่เผด็จการหรือไม่ได้ใช้อำนาจแบบเบ็ดเสร็จ ไม่ใช่ ‘รัฐประหารที่เป็นประชาธิปไตย’ ภายใต้กรอบคิดนี้ รัฐประหารหลายครั้งที่ผ่านมาถูกอ้างว่าทำเพื่อโค่นนักการเมืองที่ผู้นำคณะรัฐประหารมองว่าคอร์รัปชั่น ไร้ประสิทธิภาพ หรือสายตาสั้น รัฐประหารประเภทนี้อยู่นอกเหนือขอบข่ายของ ‘รัฐประหารที่เป็นประชาธิปไตย’ เพราะประชาชนสามารถปลดนักการเมืองแบบนี้เองได้ด้วยการไม่โหวตเลือกพวกเขาในการเลือกตั้ง โดยไม่จำเป็นจะต้องให้กองทัพเข้าแทรกแซง รัฐประหารจะเป็นประชาธิปไตยได้ก็เฉพาะแต่ในกรณีที่มีการเลือกตั้งไม่ใช่วิธีปลดนักการเมืองที่มีความหมาย เพราะผู้นำทางการเมืองคนนั้นไม่ยอมสละอำนาจ [ถึงแม้จะแพ้เลือกตั้ง]”

ข้อ 2 “รัฐประหารที่เป็นประชาธิปไตย” มุ่งตอบสนองความต้องการของประชาชนที่ออกมาต่อต้านผู้นำเผด็จการหรือผู้นำที่ใช้อำนาจแบบเบ็ดเสร็จอย่างยาวนาน ปกติกการต่อต้านนี้จะอยู่ในรูปของการลุกฮือขึ้นประท้วง พลเมืองอยากได้ประชาธิปไตย แต่ถูกกีดกันไม่ให้มีสิทธิเลือกตั้ง

ข้อ 3 แม้จะเผชิญกับเสียงต่อต้านจากประชาชนจำนวนมาก มหาศาล ผู้นำเผด็จการยังไม่ยอมลงจากตำแหน่ง

ข้อ 4 “รัฐประหารที่เป็นประชาธิปไตย” มักจะเกิดในประเทศที่บังคับให้พลเมืองต้องเกณฑ์ทหาร ส่งผลให้กองทัพเต็มไปด้วยสมาชิกของสังคม ไม่ใช่ทหารรับจ้าง กองทัพในแ่งนี้อาจได้ชื่อว่าเป็นสถาบันแห่งเดียวที่ไม่มีคอร์รัปชันและไม่ถูกระทบจากกลไกของรัฐซึ่งมีคอร์รัปชันซึ่มลึก

ข้อ 5 กองทัพขนรับเสียงเรียกร้องของประชาชน ทำรัฐประหารเพื่อโค่นระบอบเผด็จการ

ข้อ 6 กองทัพจัดการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรมภายในระยะเวลาไม่นาน ประกาศวันเลือกตั้งล่วงหน้าอย่างชัดเจนเพื่อสร้าง “ตลาดการเมือง” ขึ้นมาใหม่ อีกทั้งยังเป็นการส่งสัญญาณของรัฐบาลเฉพาะกาลว่าตนมีบทบาทจำกัดและจะอยู่ในอำนาจเพียงชั่วคราวเท่านั้น

ข้อ 7 ภายหลังกการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม กองทัพถ่ายโอนอำนาจให้กับผู้นำที่ชนะการเลือกตั้งโดยทันที ไม่ว่าจะผู้นำที่ประชาชนเลือกจะเป็นใคร ไม่ว่านโยบายจะสอดคล้องกับนโยบาย

ของกองทัพหรือไม่ โดยกองทัพจะไม่พยายามแก้ไขหรือหลีกเลี่ยง ผลการเลือกตั้ง

ผู้เขียนเห็นว่าจากลักษณะ 7 ข้อของ “รัฐประหารที่เป็นประชาธิปไตย” ที่สรุปมาข้างต้นนั้น ชัดเจนว่ารัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 โดย คสช. ไม่เข้าข่ายในกรอบคิดของวารอลเลย เพียงข้อแรกกับข้อ 2 ก็ไม่เข้าแล้ว ข้อ 4 ยิ่งไม่เข้าใหญ่ แต่น่าเสียดายที่นักวิชาการบางท่านพยายามบิดเบือนเนื้อหาในบทความชิ้นนี้ อ้างคำพูดเพียงครั้งเดียวเพื่อตีความเข้าข้างตัวเอง

ในปี 2556 หลังจากที่กองทัพยึดอำนาจมาทำรัฐประหาร โคนรัฐบาลของประธานาธิบดีโมฮาเหม็ด มอร์ซี วารอลก็ได้รับคำถามมากมายว่า รัฐประหารครั้งนี้เข้าข่าย “รัฐประหารที่เป็นประชาธิปไตย” ในกรอบคิดของเขาหรือไม่ วารอลเขียนบทความ “Egypt’s Non-Democratic Coup d’État and Turkey’s Response” ตอบกลับ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

“รัฐประหาร [ปี 2556 ในอียิปต์-ผู้เขียน] เข้าข่าย ‘รัฐประหารที่เป็นประชาธิปไตย’ หรือไม่? คำตอบคือไม่ใช่... ในรัฐประหารครั้งนี้ กองทัพอียิปต์โค่นประธานาธิบดีที่ชนะการเลือกตั้งเพียงหนึ่งปีก่อนหน้า ในการเลือกตั้งที่หลายคนมองว่าเสรีและเป็นธรรมแน่นอน กองทัพในกรณีนี้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนจำนวนมหาศาลที่ออกมาประท้วงประธานาธิบดีที่ไม่ได้รับความนิยมและไม่ยอมสละอำนาจ มีเรื่องให้เราวิพากษ์มากมายถึงสไตล์การบริหารแบบ

ชอบอ้างเสียงข้างมากของประธานาธิบดีมอร์ซี...แต่
กองทัพลงมือก่อนเวลาอันควร

ถ้าไม่นับข่าวลือต่างๆ แล้ว ก็ไม่มีสัญญาณใดๆ
จน ตอนเกิดรัฐประหารว่า มอร์ซีจะไม่ยอมสละอำนาจ
ถ้าหากเขาแพ้การเลือกตั้งครั้งต่อไป และไม่มีสัญญาณ
ที่บ่งชี้ว่าการเลือกตั้งภายใต้รัฐบาลของเขาจะถูกโกง
แบบเดียวกับที่มูบารัคโกง ถ้าหากกองทัพไม่โค่นมอร์ซี
ด้วยกำลัง กลุ่มที่ต่อต้านก็อาจสามารถฉวยโอกาสจาก
ภาวะขาดคะแนนนิยมของมอร์ซี โค่นเขาลงจากอำนาจ
ผ่านหีบเลือกตั้ง ความมั่งง่ายของกองทัพทำให้ชั้น-
ตอนประชาธิปไตยที่ถูกสถาปนาแล้วเกิดการล้ดวงจร”

นักวิชาการและผู้มีอิทธิพลทางความคิดจำนวน
ไม่น้อยที่สนับสนุนรัฐประหาร 2557 พยายามอธิบาย
ว่า คนไทยควร “อดทน” และ “ให้เวลา” กับ คสช.
เพราะรัฐประหารครั้งนี้จะนำไปสู่ “ประชาธิปไตย
สมบูรณ์” ตามที่หัวหน้า คสช. ควบตำแหน่งนายกฯ
คนใหม่ได้เคยลั่นวาจาไว้หลายครั้งหลายครา

“การซื้อเสียง”

ปีศาจร้ายที่เรา รู้จักน้อยไป?

“การซื้อเสียง” ถูกประโคมมาช้านานว่าเป็น “ปีศาจ” ของระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ เพราะนักการเมือง “ลงทุน” อะไรไปก็ย่อมต้องอยาก “ถอนทุน” เมื่อได้อำนาจทางการเมืองหลังชนะการเลือกตั้งไปแล้ว

ในเมื่อการซื้อเสียงในความหมายที่เข้าใจกันทั่วไป หมายถึง การควัก “เงินสด” ให้กับผู้มีสิทธิออกเสียง หาใช่การสัญญาว่าจะดำเนินการตามนโยบายหาเสียง ถ้าเราปล่อยให้การซื้อเสียงดำเนินไปอย่างแพร่หลาย ก็เท่ากับเปิดทางให้นักการเมืองที่ลงทุนซื้อเสียงได้เข้าไป “ถลุง” และ “กอบโกย” งบประมาณของรัฐ ซึ่งเป็นเงินภาษีของประชาชนมาค้ำหนุนของตัวเอง

อย่างไรก็ดี สังคมการเมืองไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก แล้วตั้งแต่ยุค “เงินผัน” สมัย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีในปี 2518 จนนักวิชาการไทยหลายคน อาทิ ศาสตราจารย์

ผาสุก พงษ์ไพจิตร ชี้ว่า “เงินไม่ได้เป็นสิ่งที่ชี้ขาดผลการเลือกตั้งอีกต่อไปแล้ว” อย่างน้อยก็ไม่ใช้การเลือกตั้งระดับชาติ

ศาสตราจารย์ผาสุกอธิบายโดยยกตัวอย่างว่า “ในการเลือกตั้ง...เมื่อเดือนกรกฎาคม ปี 2554 แบบแผนของการเลือกตั้งมีความแตกต่างอย่างชัดเจน...เขตการเลือกตั้งที่ติดกัน ส.ส.ที่มาจากพรรคเดียวกันมักชนะการเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียงถล่มทลาย (ยกตัวอย่างเช่น) ในพื้นที่ส่วนใหญ่ของภาคอีสาน ผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทยชนะขาดด้วยคะแนนเสียงมากกว่าร้อยละหกสิบ ในขณะที่พรรคประชาธิปัตย์ได้คะแนนเสียงน้อยกว่าร้อยละสิบ ในภาคใต้ (ยกเว้นบริเวณใต้สุด) พรรคประชาธิปัตย์ชนะด้วยคะแนนมากกว่าร้อยละหกสิบ ในขณะที่พรรคเพื่อไทยได้คะแนนเสียงต่ำกว่าร้อยละสิบ”

ผลการเลือกตั้งซึ่ง 2 พรรคใหญ่มีคะแนนเสียงห่างกันมากขนาดนี้ชี้ว่า การซื้อเสียงมิใช่ประเด็นสำคัญที่ชี้ขาดผลการเลือกตั้ง เพราะพรรคการเมืองไม่มีแรงจูงใจใดๆ ที่จะทุ่มเงินซื้อเสียงเพื่อให้ตัวเองชนะคู่แข่งอย่างขาดลอยขนาดนั้น (ทุ่มให้ชนะเพียงเล็กน้อยก็พอแล้ว)

แน่นอน สถานการณ์เปลี่ยนไปย่อมมิได้หมายความว่า การซื้อเสียงสมควรจะถูกประณามน้อยลง หรือเราควรไปแก้กฎระเบียบให้มันกลายเป็นเรื่องถูกกฎหมาย

การซื้อเสียงในความหมายที่แคบที่สุดคือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งจ่ายเงินสดให้กับผู้มีสิทธิออกเสียง เป็นพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายใน

ทุกประเทศที่เป็นประชาธิปไตย เพราะการซื้อเสียงมีราคาจริงๆ ที่ทุกคนในสังคมต้องแบกรับ

บทความคลาสสิกเรื่อง “Vote Buying” (ซื้อเสียง) โดยศาสตราจารย์ด้านกฎหมาย ริค ฮาเซน (Rick Hasen) ตีพิมพ์ในวารสาร *California Law Review* ปี 2543 อธิบายว่า ถึงแม้การซื้อเสียงจะถูกประณามอย่างแทบจะเป็นสากล แต่ละคนก็มีเหตุผลที่แตกต่างกันไปในการประณาม ฮาเซนสรุปเหตุผลที่สนับสนุนให้การซื้อเสียงเป็นพฤติกรรมผิดกฎหมายไว้ 3 ประการด้วยกัน ได้แก่ เหตุผลด้านความเท่าเทียม เหตุผลด้านประสิทธิภาพ และเหตุผลด้านสิทธิอันละเมิดมิได้

เหตุผลด้านความเท่าเทียม (equality) บอกว่า ในเมื่อคนจนมีแนวโน้มที่จะขายเสียงมากกว่าคนรวย (เพราะมีความต้องการเงินมากกว่า และคนรวยมีช่องทางเข้าถึงนักการเมืองมากกว่าคนจน เช่น ผ่านการบริจาคเงินให้กับพรรคการเมืองโดยตรง) ถ้าอนุญาตให้ซื้อเสียง ผลการเลือกตั้งก็อาจเอนเอียงไปเข้าข้างคนรวยได้ (นักการเมืองที่มาจากกลุ่มคนรวยสามารถเลือกซื้อเสียงคนจน เพื่อจะได้ไม่ต้องออกนโยบายช่วยคนจน ไปเอื้อประโยชน์ให้กับคนรวยแทน)

เหตุผลด้านประสิทธิภาพ (efficiency) บอกว่า การอนุญาตให้ซื้อเสียงเท่ากับอนุญาตให้นักการเมืองแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ (rent seeking) เมื่อชนะเลือกตั้งไปแล้ว แทนที่จะดำเนินนโยบายสาธารณะที่สังคมได้ประโยชน์ (เหตุผลข้อนี้เป็นข้อที่เราคนไทยน่าจะคุ้นเคยและเห็นพ้องมากที่สุด จากที่ได้เห็นการคอร์รัปชั่นเชิงนโยบายอย่างโจ่งครึ่มมาแล้วมากมาย)

เหตุผลด้านสิทธิส่วนบุคคลอันละเมิดมิได้ (inalienability) เป็นเหตุผลเชิงศีลธรรม นั่นคือ มองว่าเสียงทุกคนมีเท่ากัน 1 คน 1 เสียงนั้น เป็น “สิ่งศักดิ์สิทธิ์” ที่ไม่ควรถูกขายหรือโอนให้กับคนอื่น ผู้ที่สนับสนุนเหตุผลข้อนี้มักมองว่า การเลือกตั้งเป็น “หน้าที่พลเมือง” หรือบางคนอาจมองถึงขั้นเป็น “หน้าที่ทางศีลธรรม” ที่ไม่ทำไม่ได้ การยอมให้ซื้อเสียงเท่ากับยอมให้เสียงอันศักดิ์สิทธิ์ของเรากลายเป็นสินค้าที่ซื้อขายกันในท้องตลาด

นอกจากนี้ นักปรัชญากฎหมายหลายคน อาทิ แคสส์ ซันสไตน์ (Cass Sunstein) ยังมองต่อไปว่า การยอมให้บุคคลรับเงินสดแลกกับการออกเสียงเป็นการบิดเบือนเป้าหมายของการไปเลือกตั้ง ทำให้เราหมกมุ่นกับประโยชน์ส่วนตัวเฉพาะหน้า (หัวคะแนนพรรคไหนจ่ายเราเท่าไร) มากกว่าประโยชน์ส่วนรวม (หรืออย่างน้อยก็ประโยชน์ของชุมชนหรือกลุ่มที่เราสังกัด) ที่เราคาดหวังให้นักการเมืองสร้าง มองจากมุมนี้ การยอมให้ซื้อเสียงจึงเท่ากับยอมให้เป้าหมายของการเลือกตั้งถูกบิดเบือนไป บั่นทอนคุณภาพของระบอบการเมืองโดยรวม

จากข้อเสนอของฮาเซนข้างต้น เขาระบุต่อไปว่า เราสามารถใช้ชุดเหตุผล 3 ประการเป็น “บรรทัดฐาน” ในการมองว่า พฤติกรรมใดน่าจะเข้าข่ายการซื้อเสียงที่ผิดกฎหมาย กล่าวคือ ก่อนจะบัญญัติให้พฤติกรรมใดๆ ผิดกฎหมาย เราก็ควรประยุกต์ใช้เหตุผลได้ครบทั้ง 3 ข้อ

ตัวอย่างพฤติกรรมที่ไม่ใช่การซื้อเสียงจริงๆ แต่หลายคนมองว่าน่าจะเข้าข่ายมีอะไรบ้าง ตัวอย่างที่ใช้กันแพร่หลายได้แก่ การแลกเสียงโหวตในสภาเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กัน (logrolling)

ระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (“ฉันจะยกมือสนับสนุนกฎหมายที่แกเสนอ ถ้าแกยกมือสนับสนุนกฎหมายที่ฉันเสนอ”) และการเสนอผลประโยชน์ที่จับต้องได้ในการรณรงค์ให้คนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (เมืองไทยซึ่งคนตื่นตัวออกไปใช้สิทธิสูงมากไม่คุ้นเคยกับการรณรงค์ทำนองนี้ แต่ในประเทศที่อัตราการออกไปใช้สิทธิยังค่อนข้างต่ำ การรณรงค์ลักษณะนี้พบเห็นได้ทั่วไป เช่น ในสหรัฐอเมริกา กลุ่มพ่อค้าเมืองซาน รามอน ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย เคยจับมือกันมอบส่วนลดราคาสินค้า ลดค่าอาหารในร้านอาหาร และเปิดบัญชีออมทรัพย์ฟรี ให้กับชาวเมืองทุกคนที่เอา “หางบัตร” หลังจากไปลงคะแนนเลือกตั้งมาแสดงให้ดู)

การแลกเปลี่ยนโหวตในสภาควรถูกจัดเป็น “การซื้อเสียงที่ผิดกฎหมาย” หรือไม่ เมื่อมองจากเหตุผลด้านความเท่าเทียม ไม่ชัดเจนว่าพฤติกรรมนี้จะเกิดหลักความเท่าเทียม เนื่องจาก ส.ส. แต่ละคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในสภา เมื่อมองจากเหตุผลด้านประสิทธิภาพ ก็ไม่ชัดเจนเช่นกันว่าการทำแบบนี้จะลิดรอนประโยชน์ส่วนรวมเสมอไป

เนื่องจากอาจเป็นวิธีที่สร้างประโยชน์ส่วนรวมก็ได้ เช่น ร่างกฎหมายที่ ส.ส. 2 คนตกลงแลกกัน อาจเป็นกฎหมายที่ดีมากทั้งคู่

สุดท้าย เมื่อมองจากเหตุผลด้านสิทธิอันละเมิดมิได้ เราก็ไม่อาจพูดว่าการแลกเปลี่ยนโหวตในสภาเป็นการบิดเบือนหรือบั่นทอนการเมือง เพราะ ส.ส. เจริญแลกเสียงโหวตกันโดยที่ต่างฝ่ายต่างไม่ได้รับประโยชน์ส่วนตนใดๆ ตอบแทน

ในเมื่อการแลกเปลี่ยนโหวตในสภา “ผ่าน” เหตุผลทั้ง 3 ประการ ก็หมายความว่าพฤติกรรมนี้ไม่ควรเข้าข่ายผิดกฎหมาย

เราสามารถชี้เหตุผล 3 ประการและแนวคิดของฮาเซน เป็น “เครื่องมือ” วัดระดับความ “แย่” (ยิ่งแย่ยิ่งควรผิดกฎหมาย) ของ พฤติกรรมต่างๆ ที่หลายคนข้องใจ เช่น ถ้าเราไม่ได้พูดถึงการเจรจา “แลก” เสียงโหวตในสภา แต่พูดถึงการ “ซื้อ” เสียงโหวตของ ส.ส. เช่น ถ้าหากนายทุนพรรคอยากทุ่มเงินมหาศาลให้ ส.ส. ทั้งสภายอม ออกกฎหมายแย่ๆ ทำนอง พ.ร.บ. นิรโทษกรรมเหมาแข่ง พฤติกรรมนี้ ก็ชัดเจนว่าไม่ผ่านเหตุผลทั้ง 3 ด้าน ทั้งด้านความเท่าเทียม (นายทุน ทุ่มเงิน ทำให้เสียงของคนจนไร้ค่า) ด้านประสิทธิภาพ (กฎหมายนี้ ไม่สร้างประโยชน์ส่วนรวม) และด้านสิทธิอันละเมิดมิได้ (ส.ส. ขาย ความไว้วางใจของประชาชนที่เลือกเข้าสภา แลกกับการรับทรัพย์สินเข้า กระเป๋าตัวเอง)

ลองมาดูอีกพฤติกรรมที่คนไทยคุ้นเคย-ซื้ออ้างที่ว่านักการเมืองสมัยนี้ “ซื้อเสียงด้วยนโยบาย” เป็นนัยว่าการที่นักการเมืองนำเสนอ นโยบายต่างๆ นานาจงใจให้คนเลือกนั้น แย่พอๆ กับ “การซื้อ เสียง” ด้วยเงินสด

ลองตรองดูไม่ช้าก็พบว่า พฤติกรรมนี้ “ผ่าน” เหตุผลทั้ง 3 ข้อ ทั้งด้านความเท่าเทียม (ทุกคนมีสิทธิที่จะเลือกหรือไม่เลือกก็ได้) ด้านประสิทธิภาพ (บางนโยบายสร้างประโยชน์ส่วนรวม) และด้าน สิทธิอันละเมิดมิได้ (ประชาชนไม่ได้ขายเสียงของตัวเองแลกเงิน) เป็นเครื่องยืนยันว่า การหาเสียงด้วยนโยบายไม่ใช่การซื้อเสียง และ ไม่ใช่ปัญหาใดๆ เป็นเพียงครรลองปกติของระบอบประชาธิปไตย เท่านั้น

พฤติกรรมบางอย่างมีราคาที่ไม่มองเห็น แต่การมองเห็น

ราคาอย่างถูกต้อง ไม่ประเมินราคาสูงเกินจริง ก็สำคัญไม่น้อยไปกว่าการรณรงค์เรียกร้องให้คนมองเห็นมัน มิฉะนั้นเราอาจเลือกวิธีแก้ปัญหาผิดพลาด ก่อให้เกิดโทษที่มีมูลค่าสูงกว่าต้นทุนที่เราประหยัดได้

อย่างเช่นการเรียกรัฐประหารหรือ “รัฐบาลคนกลาง” มาแก้ปัญหาการซื้อเสียง

